

200,000 Indijcev v navalu na trdnjavo v Bombaju

Pa se je pokazalo 400 policajev in naval je bil ustavljen! — Pesnica Naidu obsojena na devet mesecev zapora. Tretji Gandhijev sin v ječi

London, 25. maja. — Kriza v Indiji pride danes na dnevi red v parlamentu. Levičarski socialisti so pripravili predlog nezaupnice MacDonaldu vladni radi njene indijske politike.

Bombaj, Indija, 25. maja. — Veliki izgredi so včeraj izbruhnili med muslimani in Hindui v Dacci. Eden musliman je bil ubit in veliko število je bilo ranjenih na obeh straneh. Muslimani so zažgali in uničili hinduistični tempel. Policija je potlačila izgrede.

Danes je bil nov naval satja-grahov na solne v Vadali. Okrog 1000 nacionalistov je bilo v spopadu s policijo, ki je streljala na množico in okrog 60 oseb je bilo ranjenih.

Bombaj, Indija, 24. maja. — Veliko razburjenje je bilo včeraj v Bombaju in na koncu ni bilo nič. Velikanska procesija, ki je šla najmanj 200,000 gandhijevcev, se je pojavila na ulicah Bombaja v protestu proti obsodbi pesnice Saironji Naidu. Ogromna masa v belih oblačilih se je valila po glavnih ulicah naravnost proti trdnjaviškemu delu mesta.

Ko pa je masa dospela do obzidja, je našla na cesti četo 400 policajev, ki so rekli: "Samo do tukaj in ne dalje". Procesija je obstala in nacionalisti so posedli po tleh in začeli prepevati svete pesmi. Stiri ure so sedeli na tleh in stiri ure so policaji stali in gledali predstavo.

Nato je policijski oblastnik naznanil, da satjagrahi lahko gredo v trdnjaviško mesto, če bodo mirni. Voditelji so priklimali, policaji so se razmaknili in masa belih oblek in črnih obrazov je napolnila cesto v utrdbah pol milje daleč od enega konca do drugega. Nato so se razšli.

Pesnica Saironji Naidu je bila obsojena na devet mesecev zapora radi kršitve solnega zakona. Obenem sta bila obsojena Manilal Gandhi, tretji sin "svetnika", in njegov tajnik Pjarelal vsak na eno leto zapora. Gandhij in njegovi trije sinovi so zdaj v zaporu.

V. J. Patel, osemdesetletni bivši predsednik indijske zakonodajne zbornice, je zdaj vodja pasivnega odpora.

Pomorski bodo "ščitili" neodvisnost Filipincev

Washington, D. C. — Kongres lahko proglasi neodvisnost Filipincev, toda ameriški pomorski bodo morali še nadalje "ščititi" prebivalce. Tako se je izrazil admiral Mark Bristol pred senatnim komitejem za zunanje zadeve. Nadalje je Bristol, ki je zastopal militaristično grupo, izjavil, da je moralna dolžnost Združenih držav, da protektira prebivalce otokov pred drugimi državami. "V slučaju vojne med Združenimi državami in Japonsko," je dejal admiral, "se bo morala Amerika boriti v japonskih vodah, ako se bo hotela izogniti porazu na morju."

Indijane pravijo, da je star 135 let

Duluth, Minn. — Ljudsko število je odkrilo starega Indijanca, Joe Robinsona, ki pravi, da je bil rojen leta 1795, dve leti prej kot je prvi predsednik George Washington dokončal svoj drugi predsedniški rok. Če mu govori resnico, je zdaj star 135 let — najstarejši človek v Ameriki.

Poljski parlament odgojen

Varšava, 24. maja. — Predsednik Mosicki je včeraj odgodil parlament z namenom, da prepreči nezaupnico, s katero opozicija ogroža Slavekov kabinet.

Delavstvo in kapitalistično vojno

Uradnik učiteljske unije pravi, da delavci lahko preprečijo vojno

New York. — (F. P.) — "Delavci, ako nastopajo solidarno, posedujejo moč, da lahko preprečijo vojno," je izjavil Joseph Jablonower, podpredsednik učiteljske unije, na konferenci neke pacifistične organizacije. Pokazal je na vzgled, ki so ga dali angleški delavci pred par leti, ker niso hoteli prevažati municije, ki je bila namenjena proti Rusom, ko Anglija ni uradno napovedala vojne Rusiji.

"Kapitalistične vojne in rezultat istih bi morali preprečiti delavci," je dejal Jablonower, da so oni tisti, ki trpijo izgube, ne oziraje se kdo zmaga. Velika večina vojakov, ki izgube življenja na bojnih poljanah, prihaja iz vrst delavcev, ki delajo v tovarnah in rudnikih.

Devere Allen, urednik revije "The World Tomorrow", je dejal, da bi morali biti vsi pacifisti aktivni v borbi za napredek človeške družbe in v to svrhu se ne bi smeli nikdar posluževati nasilnih sredstev, ki so se vselej izkazala pogubnim tako za premagance kot za zmagovalce.

Pisatelji o civilnih svobodah

Pridružili so se protestu, ki obseja gonjo proti radikalcem

New York. — (F. P.) — Nad sto pisateljev in umetnikov, med njimi H. L. Mencken, Sherwood Anderson in Carl Van Doren, je podpisalo petico, katero je razposlal John Reed Club in ki vključuje protest proti gonji, ki jo vodijo oblasti in razni profesionalni patrioti proti radikalnim elementom, kar ogroža kompletno destrukcijo civilnih svobod.

John Reed Club je mnenja, da garancija civilnih svobodskih izgovorov pomeni, ako kdo prepoveduje izvajanje istih v času političnih in ekonomskih kriz. Petico vsebuje protest proti postopanju oblasti, ki so aretirale 1,546 oseb, ko so se vršile demonstracije brezposelnih delavcev v raznih ameriških mestih. V petici je omenjen tudi slučaj dveh delavk, ki sta bili obsojeni na deset let zapora vsaka ker sta razpečale radikalne tiskovine.

H. L. Mencken je izjavil, ko je podpisal petico, "da nasprotuje kratkemu civilnim svobodam, ki jih garantira ameriška ustava državljanom."

Deportacija delavskega agitatorja

New Bedford, Mass. — Augusto C. G. Pinto, portugalski delavec, ki je bil zelo aktiven v tekstilni stavki pred dvema letoma, bo deportiran v svojo deželo, ko odsluži šestmesečni zapor, v katerega je bil obsojen, ker se je udeležil delavskih demonstracij pred neko tekstilno tovarno v New Bedfordu. Sedaj je zaenkrat zavzela Unija za ameriške svobodščine, ki pa nima upanja, da bo kaj dosegla, ker so se proti Pintotu zakleli vsi tekstilni tovarnarji.

Nizke mezde in stalno delo

Durham, N. C. — Trditelj, ki jo kaj radi ponavljajo delodajalci, da nizke mezde zagotavljajo stalno delo delavcem, se je spet izkazala za neresnično v Durhamu, ko so bile tekstilne družbe prisiljene skriti obrat na tri dni v tednu. Tekstilni delavci v tem mestu niso organizirani in prejema nizko mezo.

Šestnajst let že ni bilo tako malo denarja

Washington, D. C. — Zakladništvo poroča, da je obtok denarja v Združenih državah padel v aprilu 1930 na najnižjo točko od leta 1914. Vse gotovine v obtoku je bilo v aprilu \$4,476,066,785 ali \$37 na osebo. V maju je bilo \$37.64 in v aprilu 1929 je bilo \$39.11. V letu 1920 je bilo \$53.01 denarja v obtoku na osebo. Najnižja točka obtoka v zgodovini Amerike je bila leta 1879; takrat je bilo \$16.92 na prebivalca.

Starostna pokojnina v Massachusettsu

Zadovna predloga sprejeta v nižji zbornici z veliko večino

Boston, Mass. — (F. P.) — Ako bo predloga o državni starostni pokojnini sprejeta tudi v senatu in jo bo governor podpisal, tedaj bo imela država Massachusetts najbolj liberalen zakon od vseh ostalih držav ameriške Unije. Starostna meja je 65 let za moške in 60 let za ženske, ki so upravičeni do podpore, ako nimajo svojcev, da bi jih podpirali v starosti. Predloga je bila v nižji zbornici sprejeta z veliko večino glasov, 202 proti 27.

Wendell Phillips Thore, ki se je boril dvajset let, da država sprejme zakon o starostni pokojnini, pravi, da predloga vsebuje eno napako, ker določuje, da se administracija zakona izroči državnemu departmentu za ljudsko blagostanje, kar mu daje znak dobredelnosti. Thore je mnenja, da bi bilo bolje, ako bi se podpora starim osebam izplačala direktno potom urada državnega blagajnika.

Akcija Asociacije tovarnarjev, ki so se izrekli, da ne bodo upoštevali delavcev, ki dosežejo starost 45 let, poteže, ki se stavijo starim delavcem in delavkam, kadar ličejo dela v industrijah in brezposelnost so bili argumenti, ki so jih rabili zagovorniki zakona o starostni pokojnini. Oglasili so se tudi nazadnjački, ki so napadali predloga.

Državna delavska federacija in razne druge delavske organizacije so izjavile velik pritisk na člane legislature, da so sprejeli predloga. Te organizacije so bile zadnja leta na delu in so zainteresirane za stvar javno mnenje, kateremu se poslanci v državni zbornici niso upali zoperstaviti.

Voditelji državne delavske federacije so prepričani, da bo predloga sprejeta v senatni zbornici in da jo bo governor podpisal.

Suhaška hinavščina

Vodja suhašev nima nič proti mokrim prohibicionikom

Washington, D. C. — F. Scott McBride, vrhovni vodja Antislavne lige, je izjavil 23. t. m. pred senatnim odsekom, ki je tega dne zaključil preiskavo o aktivnostih omenjene lige v zadevi zakulisništva, da je popolnoma zadovoljen z onimi prohibicionimi uradniki, ki pijejo alkoholne pijače.

"Seveda, naše mnenje je, da bi bili na boljem, če ne bi pili, toda če kljub temu pijejo, niso valed tega še diskvalificirani kot izvajalci prohibicije," je rekel McBride — in ni ga obšla rdečica.

MacDonald in Lloyd George sklenila premirje

London, 24. maja. — Kakor danes poročajo, je bil konflikt med laboriti in liberalci spet zakrpan in obtoji MacDonaldu vlade zagotovljen do prihodnje jeseni, ako ne eno leto. Lloyd George se je dal pogovoriti glede voilne reforme in ostane še nadalje "prijeteljsko nevtralen" v zbornici.

Vojna med rudarji se nadaljuje

Voditelji reorganizirane rudarske unije skušajo s pomočjo sodišča preprečiti Lewisove vmešavanja v zadeve rudarjev v Illinoisu

Springfield, Ill. — (F. P.) — Bitka med John L. Lewisom, predsednikom UMWa, in Alexander Howatovo grupo, ki je formirala reorganizirano unijo v stari organizaciji, je prešla v nove zapletitve na civilnih sodiščih. Predno se je formirala reorganizirana unija je dvanaesti rudarski distrikt izposloval na sodišču injunkcije, ki je preprečila Lewisu, da ni mogel dobiti kontrolo nad afero rudarjev potom svojim provizoričnim uradnikom.

Dvanaesti distrikt je potem sklical narodno konvencijo, na kateri se je rodila reorganizirana unija, ki se je zavzela, da dobi pod svoje okrilje vse rudarje na polju mehkega premoga. Strategični manever obeh grup je bil, da dobe pod svojo kontrolo unijo v Illinoisu. Reorganizirana unija ima zaslonbo pri večini rudarjev, toda Lewisovi pristaji so obdržali veliko premogovno polje v južnem Illinoisu in v okolliu Peorije pod svojo oblastjo.

V Illinoisu kar mrgoli Lewisovih organizatorjev. Guerilsko bojevanje se stopnjuje. Karakterji rudarskih voditeljev so obmetani z blatom, kakor hitro stopijo na pokorišče. Priznava se ne nikomur. Tekmujoča zborovanja so razpršena s silo, pretopi so na dnevnem redu in dvorane so zabarikadane.

Medtem ko se požar sovražstva širi med rudarji, ima reorganizirana unija svoje organizatorje v premogovnih distriktih v drugih državah. Howat se mudi v državi Arkansas, ostali uradniki se pa nahajajo v državah Iowa, Pennsylvania, Ohio in v drugih, kjer skušajo oživeti nekdanjo močno organizacijo rudarjev.

Reorganizirana rudarska unija je sedaj vprašala na sodišču, naj zadrži Lewisove pristaje, da se ne bodo vtilkali v rudarske zadeve v Illinoisu. Kot stoji zdaj stvari, bo moralo sodišče odločiti status obeh uni. Končno pa je izid borbe odvisen od akcije rudarjev, ki bodo morali sami prej ali slej napraviti konec bratormornemu boju, ako bodo hoteli ohraniti svojo organizacijo.

Boj je grd in prinaša dobiček le ljudem, ki se skušajo okoristiti na račun trepetih rudarjev.

Fašisti napadajo Briandov načrt

Rim, 24. maja. — Fašistično časopisje v Italiji silno napadajo Briandov načrt federacije evropskih držav. Vsi kritiki se strinjajo, da je načrt izraz hrepčenja Francije po hegemoniji Evrope. "Briandova ideja je vodni mehurček. Kako bo Briand naredil Panevropo, če pa ne more poravnati niti francosko-italijanskega konflikta? Predno misli na združitve 38 evropskih narodov, naj prej poskusi izravnati njihove difference. Ako jih zdaj združi, doseže le eksplozivno zmes, ki se razleti prej kakor pa dobi novo ime," piše "Picola".

Darrow vodi pravdo proti bibliji

New York. — Clarence Darrow se je pridružil štabu odvetnikov, ki zastopajo avobodomiselnost organizacijo v pravdi s šolskim svetom v svrhu, da se izključi biblija iz javnih šol. Zadeva bo pred sodiščem prihodnji mesec.

Hoover zahteva glasovanje o nuklu

Washington, D. C. — Predsednik Hoover je v petek pozval senat, naj se v tem zasedanju odglasuje o londonski mornarični pogodbi. Ako tega ne stori, bo Hoover takoj sklical izredno zasedanje senata v ta namen.

PREDLOGA PROTI INJUNKCIJAM PRED SENATOM

Openšaparji so poslali svoje zastopnike v Washington, da agitirajo proti sprejetju predloga

Washington, D. C. — (F. P.) — Protinjunkcijska predloga, ki jo predložil senator Norris, bo pokazala, dali se more organizirano delavstvo zanesti na senatorje, ki so bili priporočeni od strani voditeljev delavskih uni radi njihovih obljub, da bodo ščitili pravice delavstva. Predloga vsebuje določbe, ki preprečujejo delodajalcem diskriminacijo napram unijskim delavcem, in jim daje pravico, da lahko agitirajo za pristop v unije. Namen predloge je odpraviti zloglasne "yellow dog" pogodbe in injunkcije, ki jih izposlujejo družbe na sodiščih, da preprečijo stavke in druge delavske aktivnosti. Dalje je namen predloge ščititi civilne svobodščine delavcev v času štrajkov.

Senatorja King in Hebert sta vodila opozicijo proti predlogi na prvi seji senatskega justičnega pododseka. Oba senatorja sta glasovala za potrditev Parkerja. Openšaparji so poslali svoje lobiste in zastopnike, da pobijajo predloga. Med temi so Alfred Thom, pravni svetovalec Asociacije železniških ravnotelev; James Emery, pravni svetovalec Narodne asociacije tovarnarjev; Daniel Davenport in Walter Gordon Merritt od Lige za industrijske pravice, tajne organizacije protinunjskih tovarnarjev, ki se stalno bori na sodiščih za izvajanje sodnijskih prepovedi. Zadnja organizacija razpolaga z velimi vsotami denarja, ki prihaja od openšaparjev.

Thom je podal izjavo, v kateri pravi, da ameriško delavstvo ima že sedaj veliko pravic in da mu ne grozi nobena nevarnost od strani organiziranih tovarnarjev, zato ni potrebna legislacija, ki bi ga dvignila na stališče protektiranega razreda. Vsi predstavniki openšaparjev se strinjajo, da je namen Norrisove predloge uvesti zaprt delavnic v Ameriki, kar je v nasprotju s fundamentalnimi principi, na katerih so bile zgrajene ameriške industrijske institucije.

Te besede od strani zastopnikov openšaparskih tovarnarjev pokazujejo, da se pripravljajo na odločen boj proti sprejetju Norrisove predloge. V primeri, da bi bila opozicija, ki je dvignila v senatu proti potrditvi Parkerja, navadna praska.

Kališek poroča o zmagi

Pravi, da je revolta severnjakih generalov zdrobljena

Sangaj, 24. maja. — Oficielno poročilo iz glavnega stana Kališkeve nacionalistične armade se glasi, da so vladne čete okupirale Lanfang in druge važne postojanke v vzhodni ameri provinci Honan, ki so bile v rokah vstale severne Kitajske, s tem je bila hrbenica revolta zlomljena. Rebelne čete "kristjanskega" generala Feng Ju-haanga se umikajo na celi črti.

Železniška družba odslavlja delavce

Cleveland, O. — Cleveland Railway Co. je v prvih mesecih tekočega leta odpuštila šeststo uslužbencev iz službe. Na ta način je prihranila \$74,000, kar kažejo njena poročila, ki pa ne povedo, dali so odslavljeni delavci dobili delo drugje niti ne omenjajo, kako so svoje družine preživljali skozi zimo.

Rockefellerjeva družba znižala mezdo rudarjem

New York. — Consolidated Coal Company, katero kontrolira John D. Rockefeller Jr. in ki poseduje premogovnike v West Virginiji, je zadnje dni naznanila, da je "primorana" znižati mezdo rudarjem za 12 do 14 odstotkov. Okrog 2500 do 3000 rudarjev je prizadeh. Premogovniki te družbe se nahajajo v okolliu Fairmonta, W. Va. Mesdno znižanje je že drugo v dveh letih.

Tajne sile na delu proti unijam

Openšaparska liga skriva imena svojih članov. Glasilo električarjev razkriva mahinacije

Washington, D. C. — Članu strokovne unije se je posrečilo vtihtopiti se na zborovanje Lige za industrijske pravice, ki se že od l. 1908 bori na sodiščih proti piketiranju podjetij, proti štrajkom in bojkotiranj, ki ga vodijo delavci proti kompanijam, ki sovražno nastopajo napram delavskim organizacijam. Majeska izdaja uradnega glasila električarjev "Journal of Electrical Workers" vsebuje daljši članek, ki se bavi z delovanjem omenjene openšaparske lige.

Glasilo v prvi vrsti omenja, da nihče ne ve, kdo so pravzaprav člani Lige za industrijske pravice. Nikdo ne ve, kdo so njeni uradniki. Znano je le, da je Daniel Davenport glavni pravni svetovalec lige in Walter Gordon Merritt pomožni pravni svetovalec. Kdo jo kontrolira in kdo plačuje njene uradnike, je zavito v tajnost, piše "Journal". Svoje poslovanje opravlja v temi, kar že kaže, da ima nepošteno namene, način, ki je osovračen pri vseh odkritostnih in pravičnih ljudeh in katerega se poslužujejo le gangoži in roparji.

"Journal" nadalje kaže na preiskavo, ki jo je vodil proti ligi l. 1916 Frank Walsh, ki je bil načelnik zvezne trgovske komisije. Walsh je takrat poklical Merritta na zaslišanje, da tako dožene identiteto članstva lige. Merritt ni hotel izdati imen, če, da jih ne pozna, kajti vsak član, ki pristopi v ligo, stori to s sporazumom, da njegovo ime ne bo prišlo v javnost brez njegovega izrecnega dovoljenja.

Na zborovanju, na katerega se je vtihtopil član strokovne unije, je bil Merritt glavni govornik, ki je pozival navzoče, naj se organizirajo za boj proti uniji električarjev. Nastopil je tudi Trumbull, governor države Connecticut, znan openšapar, ki je šloval delavce radi njihovega vmešavanja v politiko. Trumbull je primerjal unijske delavce s komunisti, ki vodijo nevarna gibanja, katera ogrožajo ameriško vlado.

Štrikto openšaparjev se je udeležilo zborovanja. Med njimi je bilo pet odvetnikov, ki prejema od tovarnarjev velike vsote denarja, da vodijo boj proti delavskim unijam.

Konvencija železniških premikačev

Buffalo, N. Y. — Osemnajsta redna konvencija bratovščine železniških premikačev bo otvorjena v tem mestu, ki je glavni stan bratovščine, 9. junija. Konvencije se bo udeležilo nad tisoč delegatov in obiskovalcev. Delegati bo nagovoril Albert Whitney, predsednik bratovščine železniških strojnikov.

Na konvencijo bodo prišli tudi delegati iz Kanade, ki so člani bratovščine.

Dva rudarja zasuta

Virginija, Minn. — V petek zvečer je bila podstaba v rovu železnega rudnika Lincoln in dva rudarja sta ostala pod zemljo. Malo je upanja, da bi ju odkopali živa.

'PROSPERITETA' V OPENŠAPARSKI TRDNJAVI

Radikalnim delavcem se krati svoboda govora. Delavstvo je pripravljeno za vstop v unijo

New Britain, Conn. — (F. P.) — Bogata Amerika prav nič ne reflektira v prizorih, ki se nudijo potniku, ki obišče to važno središče železarske industrije. Meato šteje okrog 80,000 prebivalcev, med njimi veliko tujerodcev, ki opravljajo težka dela v tukajšnjih tovarnah. Bredposelnost, ki je nastala pred enim letom, še vedno narašča tako, da je več kot dva tisoč delavskih družin odvisnih od podpore, ki jo prejema od dobrodelnih organizacij. Visoka carina, ki je našla toplega zagovornika v senatorju Binghamu, ki zastopa državo v višji zbornici kongresa, prav nič ne protektira življenjskega standarda tukajšnjega delavstva.

New Britain je pod kontrolo openšaparjev in je živ dokaz, kakšno razmero čaka delavce pod sistemom odprte delavnice. Izmed 25,000 delavcev jih je organiziranih le nekaj nad tisoč. Delavske organizacije se ne zanimajo, da bi organizirale delavce, ki so takorekoč prepuščeni svoji usodi.

Pred kratkim sta prišla v mesto dva komunistična govornika. Sklicala sta shod, na katerega je prišlo več kot tisoč delavcev in policija je takoj v začetku govora ustavila govornika. Pravilo te openšaparske trdnjave je, odpraviti nesodobnost med delavci, ki jo skušajo povzročiti delavski govorniki. O svobodi govora, ki jo garantira ameriška ustava vsem državljanom, ne samo članom trgovske zbornice in profesionalnim patriotom, ne marajo zagovorniki odprte delavnice ničesar slišati.

Delavstvo v tem mestu bi bilo pri volji pristopiti v unijo, ako bi se jim ponudila prilika. Te pa ni, ker se organizatorji unij, ogibajo tega kraja. Edini, ki so poskušali svojo srečo, so bili komunisti, toda ti so bili aretirani, ko so nastopili na delavskem shodu.

Stavka svilnih delavcev

Mpor je nastal radi znižavanja mezd

Stroudsburg, Pa. — (F. P.) — Dvesto neorganiziranih delavcev je zastavkalo v tovarni Zales Silk Co. potem, ko je družba naznanila znižanje mezde za pet odstotkov. To je že tretje znižanje v zadnjih šestih mesecih. Akoprav so svilni delavci neorganizirani, je stavka popolna in podjetje je moralo prenehati s obratom. Stavkarji piketirajo tovarno in tako so preprečili uposlavlje stavkokazov. Prebivalstvo je naklonjeno stavkarjem. Najbrž se bo stavka razširila tudi med delavce v drugih podjetjih.

Stavkarji so se obrnili na United Textile Workers unijo s prošnjo, naj jim prikoči na pomoč. Ključ se je odzval podpredsednik William F. Kelley in poslal v Stroudsburg unijskega organizatorja, da preišče razmere, v katerih se stavkarji nahajajo.

Tragedija novoporočenega para

Chicago. — Mlada novoporočena iz Toronta, Kanada, ki sta prišla v Chicago uživati medene tedne, sta bila v petek najdena mrtva v avtu, ki je stal na cesti v bližnjem Glencoeju. Oba sta bila ustreljena v glavo. Mladi mož se je pisal William C. Murray. Policija sodi, da je Murray ustrelil ženo in samega sebe. Vzrok ni znan. Murray je bil kanadski vojak v svetovni vojni.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LARJENINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE ZVEZE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodnost: na Zveze dr. (vsej. dr.) in Kan. do 6.00 na leto, 12.00 na pol, 15.00 na tretjo leto; na Čino in Čino 12.00 na leto, 15.00 na pol, 18.00 na tretjo leto; na Amer. do 6.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Czecho \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

One dollar per copy. Reprints at no charge.

Advertising rates on agreement. Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik s 101-imi

PROSVETA

2617-25 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

125

Datum v sklopu, se primer (Feb. 25-26), poleg vsega imena na naslovni strani, da vidi se v tem dnevniku, da se ne sme izdati. Posredni je prebranje, da se vsem listi ne izdati.

Boj kot

Kakor stavka tako je tudi boj kot že staro orodje, ki mnogokrat dobro služi delavcu. A ne samo delavcu. Tudi drugi sloji se poslužijo tega orodja, samo da ga drugače imenujejo. Boj kot ima lahko vse pleti; je lahko trgovski, politični, družbeni, kulturni, verski itd. Dalje je boj kot lahko organiziran ali pride spontano, to je sam od sebe brez kake organizacije ali voditeljev.

Delavci bojkotirajo trgovca, ki jim nasprotuje. Nedejo kupovati njegovega blaga. To je bojkot. Nasprotno podjetnik lahko bojkotira delavce, delavsko organizacijo ali skupino. Noče jih vzeti v delo. Te vrste bojkot se imenuje "črna lista". Socialni bojkot je, če nečeti imeti nikakršnih družabnih stikov s gotovimi ljudmi, sloji, plemeni itd. Kulturni bojkot je, če se odreče knjižam, gledališčem in drugim kulturnim pripomočkom gotove smeri.

Dasi je bojkot navidez pasivno orodje, kljub temu boli, če pride v velikem obsegu. Trdo zadene bojkotirane, kakor zadene stavka delodajalca, uničen je gospodarsko in mora propasti. Dokler je organizirani bojkot na perjen le proti eni sami družbi ali skupini podjetnikov, dokler je torej le lokalnega pomena, ni posebnih posledic za bojkotnike niti za javnost.

Posledice pa so, če je bojkot splošen, če je na primer cela industrija ali cela država bojkotirana. Tedaj se rado zgodi, da bojkot udari nazaj in zadene tudi bojkotnika — kakor preveč nabasana puška, ki ti lahko zdrobi kost v rami. Isto je tudi z generalnim štrajkom. Ako zastavkajo vsi delavci po vsej državi za mesec dni, bodo sami stradali in drugače trpeli pomankanje.

Anglija ima veliko tekstilno industrijo za izdelovanje platna in sukna. V Manchesteru in drugih mestih so ogromne predelnice in tkalnice. Čez pol milijona delavcev je tam upošlenih. Industrija je kajpada v privatnih rokah. Silni milijoni dolarjev se tiskavajo letno iz blaga, ki ga angleški magnetje prodajajo po vsem svetu. Največ sukna in oblek prodajo v angleških kolonijah. Velik trg za angleško fabriško bombažno blago je v Indiji.

Ko pa je Gandhi začel "sveto revolto" proti Angliji, je odredil bojkot angleškega oblačilnega blaga. Indijci ljudstva so pozvana, naj sama izdelujejo platno in oblačila na roke na star in primitivni način. Starodavni kolovrat in ročne stavke so postale svetli simboli indijske "revolucije". Vsak indijski "revolucionar", ki hoče biti dober kot uči Gandhi, mora imeti kolovrat in kadar gre v zapor, mora vzeti s seboj kolovrat, da tam prede.

Kdorkoli ima le pol unce pameti, mora spoznati smešnost tega početka. Ročna produkcija platna ne stane nič v denarju, vzame pa čas, ki bi se lahko porabil za kaj drugega. In koliko truda stane. Baš radi tega je modern človek iznašel stroje, da si prihrani na času in na trudu. Tovarniško blago je cenejše in finejše. Povratek k ročnemu delu pomeni iti nazaj v srednji vek. Recimo, da bi kdo pozval Amerikance, naj bojkotirajo avtomobile in vsakdo naj si sam naredi voz in nabavi konja! Ali mu se ne bi smejali?

Gandhijev bojkot je uspel toliko, da so indijski trgovci odpovedali naročila in skladišča v Angliji so napolnjena do vrha — tekstilni magnetje so pa začeli zapirati tovarne. Samo zadnji teden je 27.000 delavcev v Manchesteru izgubilo delo radi indijskega bojkota. Indijci, ki so oddaljeni 2000 milj od Manchester, se ne brigajo zato, brigajo pa se angleški delavci, ki so prizadeti in med njimi so prizadeti tudi oni radikali, ki podpirajo indijski bojkot. Angleški tekstilni delavci so bolj udarjeni kakor tekstilni magnetje. Nakopičeno blago lahko čaka, delavci pa težko čakajo brez dela in plače.

Napreden človek mora pozdraviti vsako revolucionarno gibanje, pa naj bo v obliki bojkota, stavke ali česar koli — ki gre za napredkom. Gibanje, ki peha ljudstvo nazaj in ogroža industrijski, socialni in znanstveni napredak, pa ni nobena revolucija, temveč je reakcija. Današnji indijski despotizem je slab za mezdne delavce, toda srednjeveški feudalni despotizem je bil stokrat slabši. Ameriški indijski delavci, ki stalno dela, je graščak napram srednjeveškemu tlačanu.

GLASLOVI IZ NASELIN

Odgovor na priznanje

Girard, Ohio. — Do danes se še nisem prepiral po listih, sedaj sem pa primoran, da odgovorim na dopis rojaka Tanceka. On piše, da je pred par tedni prišel zastopnik Ameriške domovine Josko Penko k zastopniku v Girard in da sva nabrala en deset naročnikov. Ja, rojaki Tancek, saj smo svobodni v tem oziru in se vsakdo lahko naroči na kakršni list hoče. Prosveta radi tega ni itak izgubila nobenega naročnika.

On pravi tudi, da sem agent Slov. dobrodelne zveze. Vedel bi lahko, da društvo te zveze prav nič ne škoduje SNPJ, ker smo itak po večini pri štirih družtvah in lahko še eno ustanovimo. Ako grem ljudem na roke, če me kdo vpraša, se pri tem ne oziram, h kateri stranki pripada. On bi se lahko spomnil, da sta bila pri meni dva delegata ob času konvencije soc. stranke. Mar naj grem rojaka Tanceka vprašati, kake ljudi smem sprejemati?

Potem pravi, da je omenjena vsota pretirana za SND. Ako preračunamo vse, tudi ne bo tako veliko. Pa saj ni bil on tukaj, ko smo zidali SND.

Tudi pravi, kakšno šikaniranje vlada v tujakšnji strojni. Resnica je, da delajo rojaki v tej tovarni že po 10, 15 in tudi več let. In ako kdo odide od tukaj, se navadno prej ali slej vrne, tudi rojaki Tancek je že to storil. Pravi, da imajo rojaki dobre spomine o zadnji stavki in da sem jo jaz zlomil. Ko je dobil "marsh rout", je šel pa na urad in rekel superintendentu, da delam za stavko.

On tudi pravi, da je eden tistih, oziroma da sem ga ob delo spravil. Kaj se neki joka, moral bi biti zadovoljen. Zakaj pa takrat ni dal v list, ko je delo dobil. Takrat je bil John pa dober.

Nadalje pravi, da pri društvu odloča večina in da jaz na sejah kričim, ako mi ni kaj po volji. Lahko bi se spomnil, kako so se lani leto prepirali na sejah, mene pa ni nikdo ne videl in ne slišal. Ako bi prišel na sejo društva SDZ, bi videl kak mir vlada na njih. Tudi bi lahko izvedel pri starih članih društva Ljubljana, SNPJ, kakšen "diktator" sem bil, ko sem bil društveni predsednik. S tem bi se lahko prepričal, da ne govorim resnice.

Pravi tudi, da sem bil izključen iz SNPJ. In vendar je bil on tisti, ki je deloval za zopetni sprejem tak "nevarnega" človeka. Moral bi pa vedeti, kako člani se lahko sprejema v jedrno. Glede natočevanja, da rad akodujem Slovencev ali drugih delavcev, kjerkoli morem, naj sodijo pa rojaki, s katerimi am skupaj že dolga leta, ker jaz sem bil skoro prvi naseljenec v Girardu in me torej prav dobro poznajo. Tudi ne agitiram po hišah za izvolitev v razne urade kot to dela on, ker drugače bi ne bil nikdar izvoljen.

Glede Cekuta, ki je bil imenovan v mestni odbor, am lahko vsi ponosni. Kar se tiče Dolečca, ki baje živi veliko slavo radi svojih popisov, naj rečem, da nam sramote ne dela, dokler ga policija ne preganja. Ob rojaka Juvanciča se je menda zato spoddaknil, ker am ali na veliko noč skupaj v cerkev. Ako bi pogledal kakih deset let nazaj, bi lahko videl, da je to tudi on delal. In ako ni bilo to njemu prepovedano, mar naj bo meni? Končno rojaku Tanceku pripočam, da najprvo pred svojim pragom pomete in potem pa lahko k meni pride.

John Anžiček.

Kako govorijo čebele

Cim ugotovijo čebela, da ji nudi ta ali ona cvetlica zadosti medu, prilite kmalu na tisti kraj nje ne tovarišice iz istega ulnjaka. Kako "pove" prva nabiralka ostalim o svojem odkritju? Tudi to vprašanje tolmachi moderna znanost — tako zvanimi "pogojnimi refleksi", čijih pomen za človeka in ostale vrstencarje je ugotovili ruski znanstvenik I. Pavlov.

Nad vse težko uganjo o "jeziku" in mišljenju čebele je prvi

rešil v duhu njegovih naukov nemški zoolog K. Frisch. Posnel je s pomočjo duhovitih aparatov dosedaj nepoznan "naznanilni ples" po satovju, ki ga izvaja čebela, čim odloži nabrano hrano. Kroži ampeljja več sekund ali celo minuto, in ji sledi procesija ostalih delavk iste skupine. Potem zleti plesalka po novo zalogo hrane. Nekoliko minut pozneje ji sledijo tovarišice, ki po povratku izvajajo isti ples in mobilizirajo nove delavke. Če so zaloge jako bogate, se kmalu razširi ples tudi na druge skupine čebel, in število nabiralk stalno narasta. Če pa so cvetlice izčrpane ali postanejo (n. pr. po dežju) premalo sladke — se ples takoj konča, in se prekomerno število nabiralk takoj zmanjša. Delavska borza torej avtomatično odgovarja povpraševanju.

Nove čebele zletijo na vse strani, da poiščejo novo dlišavo, ki jim jo je prinesla naznanilka. Najdejo v 3—4 kilometrskem krogu vse rastline iste vrste in popolnoma izrabijo cvetoče lipe, ajdo itd. — vse ob svojem času. Če pa se nastavi čebela hrana brez vonja (n. pr. raztopljen sladkor), se poslužuje oznanilka pri sesanju posebne aromatične žleze, ki izloča duh po sadju, prepolni zrak in na ta način kaže pot naslednjim čebelam. Torej ima voh odločilen pomen, in so v tem oziru čebele ališeni le redki, posebno občutljivi človeški nosovi. S pomočjo voha izločijo čebele samo eno določeno vrsto cvetočih rastlin in se nikoli ne vnetijo na pisanem travniku. Če bi bil ta čut manj razvit, ne bi nikoli obstajale različne, strogo določene vrste medu.

Posebni eksperimenti so tudi dokazali, da nikoli ne zamenja čebela duha različnih, z našega stališča dokaj "enakih" organskih snovi. Če je nastavljen Frisch svojim čebelam parfimirani sladkor, so tudi povsod naokoli iskale isti vonj: pomenil jim je vedno navzočnost hrane. Tako so n. pr. oblegale nastavljeni španski bezeg, dasti ni cvetel znan, ker je imela isti okus v ulnjaku nastavljen raztopina.

Vendar odloča voh samo v bližini; pri večji razdaljenosti pa je odločilen samo vid. Če je bil na lit sirup v modro stekleno posodo, so iskale nabiralkle samo modre cvetke itd. Sicer pa je čebela popolnoma drugače dovzetna za barve nego človeško oko. Dobro razloči pred vsem rumeno barvo (h kateri šteje tudi zeleno ali oranžno) in sinjo (z vijoličasto pa malinasto vred), rdeče barve pa sploh ne vidi. Če pomislimo, da res skoro nimamo v Evropi cvetlic prave cinobrazne barve, bomo razumeli, da je ta nedostatek čebeli najmanj na poti. Eksperimenti s smislom za obliko so dokazali, da dobro razločijo čebele različne, cvetkam slične zvezde, dočim ne vidijo nobene razlike med štirikotnikom ali krogom! Vid se je torej prilagodil poklicu. Zato pa (po podatkih A. Cuisa) vidijo čebele ultravijoličaste žarke, ki jih ne ujamemo naše oko. Naposled loči o časa sicer tudi kislino in alkalno, a predvsem temelji na sladkobi. V nasprotju s človekom nima za čebelo saharin nobenega okusa. Zato pa čebele rade srkajo jako grenko mešanico sladkorja s kislinom (do 0.10%, dočim ne preneso človek niti 0.08% klinina!). Torej sta vid in voh glavna pripomočka medsebojnega razumevanja čebel.

Z markacijo čebel (dve piki z raznimi oljnatimi barvami — omogočijo do 100 kombinacij) je ugotovil drugi nemški zoolog H. A. Resch, da niso utemeljeni dosedanj nazor o delitvi prebivalstva ulnjaja v različne razrede z različnim dednim delokrogom kot nabiranje hrane, odgojitev ličink, zgradba satovja itd. V resnici izvajajo postopno vsaka čebela vsa ta opravila. Cim prilze mlada čebela na svet, se umije, dobi od starejših tovarišic kapljico medu in potem prične snaziti za jajčeca določene celice. Ob mrazem vremenu grejejo mlade čebele zarod. Dva dneva pozneje se hrani mlada čebela z medom in cvetličnim prahom iz skupine zaloge odrasle ličinke. Na šteti dan izloči sama tako zvano "mleko" in v njim zabliži isto hrano za mlade najmlajše ličinke. Čez dva tedna mleko usahne, in čebela ima drugo posle: raztovori nabiralkle, polni satovje, snazi ulnjak in pomaga novorojenim tovarišicam na svet. V istem času (od 12 do 18 dneva življenja) izloča čebele

la vosek in torej po potrebi sodeluje pri gradnji satovja. Potem se izgubi — tudi ta lastnost popoldne, ob lepem vremenu se poskuša čebela v letanju: leta po 2—3 minute na 2 metra okoli panja. Sčasoma se raztegnejo izleti do pol ure; v tej dobi strazi čebela pri vohu: otipava vse nabiralkle pri povratku, napodi roparje in tuje tar nerodko žrtvuje življenje v boju z osami in drugimi razbojniki. Naposled, na 20. dan, napreduje čebela do nabiralkle, razvija vse svoje prirojene možnosti in dela do smrti; živi povprečno samo 25—30 dni. Nabiranje medu in cvetličnega prahu je vedno delo posameznih ločenih oddelkov. Torej izrabi čebela po vrsti vse postopne zmožnosti svojega organizma v korist skupnega dela in tu so vzroki čudovitega reda v državi, ki šteje 40 do 50 tisoč prebivalcev.

Obisk v zavodu "tretjega spola"

Čudni bolniki. Simbolična sprejemnica. Muzej nesrečnejev. Znameniti primeri

Med vilami v Tiertgartenu, daleč od hrumečega življenja metropole, stoji zavod dr. Magnusa Hirschfelda. Na zunaj je poslopje podobno drugim gospodskim hišam, če pa stopiš čez prag, se boš prepiral, da je v njej doma delovno življenje, delo na človeških problemih, katerih rešitev postaja v našem času velika nujnost.

Takoj pri vohu obstane tvoj pogled na svojevrstno lepem napisu: Dolori et amoris sacrum. V hiši polje živahno življenje, ljudje nenehoma prihajajo in odhajajo. Zdravniki v belih plaščih... in bolniki, o katerih ne veš kajnega spola, kajti njih obleka in kretanje se čisto ne prilagajajo spolu, ki ga hočejo predstavljati. Vsakega pacienta zdravijo individualno — pojasnjuje mladi zdravnik, ki razkazuje zavod.

V čakalnici dr. Hirschfelda je zbrana pisana družba: mladi moške, ki jih oblije rdečica, ko odpre neznane vrata; mlada dekleta, ki sede druga poleg druge in si včasih pogledajo globoko v oči, mlada Amerikanka, ki je sicer pravilno oblečena kakor ženska, toda pod nosom ji brste angleške brke. Pri našem vstopu je vljudno vstal vitek mladenič in pozdravil našega voditelja, ki je z nekoliko negotovim glasom vprašal: Prosim, ali amem gospe predstaviti? Mladi mož je strumno podal roko, na kateri sem opazil ženske prstane. "Pozor, mlada dama!" mi je zašepetal zdravnik.

Šli smo dalje. V knjižnici je sedela stara, grda ženska. Studirala je knjigo o interseksualizmu. Zdravnik je pristopil k njej. Jo prijazno potrpeljal po rami in vprašal: "Ali se nimate dovolj prasket? Ali morate studirati še teorijo?" "Dama" je zardela in položila knjigo razburjeno na mizo.

Velika sprejemnica je izredno lepa. Rdeče zavese, rdeče preproge, malo slik, pač pa mnogo kipcev, ki spominjajo na grške vzore. Na omari izvirne posnetek parthenonskega templja. V kotu velik blagosloviljoč angel moškega spola. Na klavirju fin Pierrot iz porcelana. V tem velikem prostoru se skoro izgubila majhna postava doktorja Hirschfelda.

Zdravnik nas je peljal v srednjeveliki prostor, ki predstavlja muzej. In kakšen muzej! Na stenah velike fotografije, ki prikazujejo originalna bitja: posnemovalec žensk, v civilni obleki in preoblečene. Cesto ne veš, da predstavlja obe fotografiji eno in isto bitje. Ženska z dolgi mi bradami, ki bojevitro zro na človeka in mu vlijeva strah. Slovitve zvezdnice iz cirkausa Barnum so to. V kotu predstavlja velika podoba mladega bavarskega kralja Ludvika II. V uniformi kajeta sedi na prestolu podobnem stolu in gleda prostodušno svoje vesele tovariše — gotovo ne misli na malo bavarsko jezero, ki je bilo določeno, da mu prinese smrt. Zdravnik opozori na kretanje njegove roke na fotografiji. Nesrečni bavarski Hamlet je imel fine, bele ženske roke. Na stotine fotografij kaže svojevrstne pojave tretjega spola: telesca, ki niso ne moška ne ženska. Ne spreminja jih obleka, ob-

jektiv kamere nam kaže golo biološko resnico. Prav zgoraj, sredi stene, visi velika oljnata alika francoske šole iz 18. stoletja. Predstavlja slovitega francoskega viteza, ki je živel na dvoru solnčnega kralja in je prebival večji del svojega življenja v ženskih oblačilih. Slika ga kaže kot staro dame z belo vlasuljo. (Originalna slika visi v berlinski Narodni galeriji.)

V drugem delu prostora so ponazorjeni temni in žalostni primeri spolnih zablod. Zdravnik pojasnjuje, da določa spol biološki ustroj posameznika, da pa najdemo zablude prav tako pri "normalno" razvitih ljudeh kakor pri pripadnikih "tretjega spola". Svojevrsne in grozne prikazni v stekleni omari vidimo male papirnate modele, ki spominjajo na orodja, kakršnih se je posluževala inkvizicija. Neki duševno bolni mož, ki je umrl še le pred kratkim, je vse svoje življenje užival nad strašno domišljijo in sestavljal te modele. Pod zvončasto stekleno posodo hrani muzej dvajset sijajnih majhnih vojaških čevljev: po večini oficirskih, ki spominjajo na predvojni čas. Ta zbirka pa ni last kakega strastnega polkovnika, marveč nekega siromašnega filologa, čigar največji življenjski užitek je bilo občudovanje teh čevljev. V svoji oporoki jih je zapustil muzeju. V drugi stekleni omari so shranjene najdragocenejše kitajske in japonske porcelanske miniature, ki ilustrirajo Kamo Southra. Ta zbirka predstavlja neprecenljivo vrednost, ker ni njej enakih predmetov nikjer na vsem svetu. Vse to gradivo je tukaj zbrano, da jih medicinski veščaki in dijaki lahko proučujejo — vse, kar je v teh prostorih, je strogo znanstvenega značaja. Načelo zavoda je: spoznavati zablude človeške duše in jih zdraviti.

V drugi sobi je razstava, ki prikazuje praktično materinsko zaščito v najrazličnejših državah. Razstavljeni so tudi aparati, ki onemogočajo materinstvo. Često strahovite grozovitosti, proti katerim se zavod bori z vsemi silami. Na stenah vise alike Oskarja, Wildea, Byrona, Michelangela in drugih velikih mož, ki naj služijo za dokaz, da nimata duhovna moč in spolna zaboda nobene zveze. Velike statistike prikazujejo zlo prostitucije na vsej zemlji, zlo, ki zahteva dnevno na stotine žrtve. Razstavljen so tudi knjige dr. Hirschfelda, ki je dolgo proučeval spolno vprašanje. Zdravnik nas je opozoril na majhno brošuro, ki jo je pred kratkim izdal dr. Hirschfeld: "Spolni in narodnostni čut". Učenjak najde poleg svojih velikih znanstvenih nalog še dovolj časa, da opozarja ljudi na male nepravilnosti v človeški seksualni psihologiji. Tako ugotavlja, da se že od pametnega pripisujejo slabe navade lastnega ljudstva drugim ljudstvom. Tako so imenovali v Nemčiji dolgo časa sifila "francoski bolezen", Francozi pa so imeli homoseksualnost za "nemški bolezen", na Angleškem pa "German custom". Magnus Hirschfeld pravi v svoji brošuri, da izvirajo te oznake zgolj iz nevednosti in narodnostne zagrizenosti. "Po pravici" — veli — "je Lusehan vedno iznova ponudjal, da glede moralnih svojstev razlika med narodi ni tako velika kakor med posamezniki enega in istega plemena". Njegov zavod nudi znanstvene dokaze, da je spolna reforma potrebna, če hočemo povsod na svetu zmanjšati trpljenje. Za laika, ki obišče Hirschfeldov zavod, pa je največje spoznanje, da tretji spol resnično obstoji in da ga psihologi nikjer drugje tako temeljito ne proučujejo kakor v Hirschfeldovem zavodu.

K. B.

Delavci protestirajo

Atlant, Ga. — Vzile grožnjam od strani klanovcev, ki so skušali preprečiti shod zamorskih in belopoltnih delavcev, je bil sklican v znak protesta proti persekuciji delavskih organizatorjev M. H. Powersa in Joe Carra, ki sta bila aretirana in vržena v ječo, ker sta pozivala delavce na boj proti izkoriščevalcem, se je shod voseno vršil. Policija se ni vmešavala v zborovanje in shod je bil mirno zaključen.

Organizatorja sta obočena hujskanja na upor in obravnava proti njima je določena na 26. maja.

Dr. Ivo Pirce:

Hrana—vzrok bolezni

Pokazalo se je v zadnjih letih, da poraba mesa v Evropi stalno raste. S sigurnostjo se danes še ne da reči, da je to v škodo prebivalstvu, ni pa izključeno, da nastopa čas, ki bo karakteriziran po preobilici uživanja mesa in bo ta preobilica oškodovala zdravje. Zdravnikom je znane nebroj posidnih slučajev v različnih obolenih prebivalci pri ljudeh, katerih hrana je obsejala stalno preveč mesa in so zaradi tega zaključili, da sta preobilica mesnate hrane in obolenja v vročni zvezi. Ta zaključek sicer še ni dokazan, ampak prav verjetna domneva.

In takih prav verjetnih domnev je mnogo. Statistike v različnih kulturnih deželah kažejo na čezdalje večje širjenje raka. Za en vzrok se navaja med drugimi preobilica mesa v hrani. Isto je glede žledodnega čira ali rane na želodec. Poznamo kraje, kjer ima vsak deseti človek (po Thomayerju) žledodni čir in druge, kjer je eno tako obolenje na 2000 ljudi. Pokazalo se je, da je zlasti malo žledodnih čirov v krajih, kjer je udomačena pretežna rastlinska hrana.

V zadnjih letih kažejo zdravniki tudi na okolnosti, da ostajajo od mesnate hrane v telesu neuporabljeni ostanki, katere je treba izločiti iz telesa. To je naloga ledvice. Javno je na prvi pogled, da ledvice, ako so že drugače kako prizadete, tega dela ne morejo izvršiti z uspehom in ga izvrše le na svojo škodo. Zato danes zdravniki prepovedo bolnikom na ledvicah uživanje mesa.

Tudi pri božjasti so ugotovili, da rastlinska hrana zmanjša napade.

Najvažnejša pa je trditev o uplivi mesa na vzpenenje žil. To obolenje je v drugi polovici življenja najbolj pogosto. Povzroča težko srčno napako in s tem tudi smrt. Tudi ta bolezen je čezdalje bolj pogosta.

Tudi še o nekaterih drugih boleznih (skorbut, protin) se smatra, da so v zvezi s pomanjkanjem rastlinske hrane.

Zdravniška veda pa je iz opazovanj mnogih poedinih slučajev ugotovila še neko važno okolnost, da namreč marsikdo ne prenese hrane, ki je za drugega povsem neškodljiva. To gre za posebne vrste individualnih lastnosti, ki jih ne poznamo in ki podpirajo vznik bolezni. Te lastnosti delajo človeka nekako dovzetnega za določene bolezni in tako stanje imenujemo s tujim izrazom ideosinkrazija. Pri sorazmerno velikem številu ljudi opazuje mo po vžitju rdečih jagod, malin, rakov itd. pojav lisaste arbečega izpuščanja po vsem telesu (urticaria).

Pri otrokih in večkrat tudi pri odraslih lahko opazujemo še en pojav, namreč odpor proti nekaterim jedem. Včasih je ta odpor tako utemeljen, po kakem dogodku (n. pr. slučajno bruhanje, muha v jedi), navadno pa ne ve dotičnik utemeljitve. Tak odpor ima seveda lahko škodljive posledice, zlasti ako se obrača proti koristni rastlinski hrani, zelenjavi in sadju. V mnogih družinah lahko najdemo primer za to, ko matere tožijo, da otrok nima teka, da je samo nekaj jedi, da stalno hujsa itd. Takemu odporu se da lažje odpomoči s pripravljanjem in izmenjavanjem različnih vrst zelenjav, sadja itd., kakor pa z dajanjem zdravil. (Zdravje.)

(KONEC.)

NA ČEM UMIRAMO?

Od starostne oslabelosti, takozvane naravne smrti, umre veliko manj ljudi, nego si mislimo. Neki učenjaki so pred kratkim raziskovali vzroke smrti in so ugotovili, da umre vsako leto od 10.000 oseb; zaradi jetike 21.5, zaradi raka 20.3, pljučnice 18.8, žledodnih in črevesnih bolezni 17.4, možganske kapi 13.1, naravne smrti 10.8, influenze 4.5, radi strupenja rane 2.3, zaradi ošpic in noric 2.2, zaradi oslovskega kašlja 2, vnetja slepiča 1.3, davice 0.9, legarja 0.5 in zaradi škrlatne 0.2. Jetika in rak sta še vedno najboljšeje povzročitelja smrti. Posebno neke polkice jetika najrajši obiskuje. Tako tudi neka statistika, da umrejo med 10 tapetniki 4 od sušice, med 10 tobaknimi delavci jih umre 6, med 10 kovinarji 7 in med 10 kamnoseki 9.

Ameriško življenje

142.

Razkljeni gasilci

"Ali je tam požarna bramba?" je vprašala ženska po telefonu.

"Da, to je požarna bramba v Evanstonu," je odgovoril kapetan John Mersch.

"To je missus J. W. Dahlstrom. Pridite brž na štev. 1835 Gray ave. Potrebujem vas."

Četa gasilcev z brzgalno in trukom z lestvami je pridrla na označeni naslov v nekaj minutah. "Kje je ogenj," vpraša kapetan Mersch.

"Ognja ni," je rekla missus, ki je prijazno sprejela gasilce, "toda tam sedi moj mož in ves dan kadil iz vražje pipe, ki je ne morem prenesti. Prosim, vrzite ga iz hiše."

Kapetan se je vrnal. "Prosim, naša požarna bramba ni sodišče za družinske zadeve. Drugič kličite koga drugega."

Vesti iz Jugoslavije

(Poročevalski biro Prosvete v Jugoslaviji.)

Razgovor s Šubljem. — Poje v radiu

Ljubljana, 3. maja 1930.

Po svojem javnem koncertu v filharmonični dvorani, bo nastopil baritonist Anton Šubelj z istim sporedom tudi v ljubljanskem radio oddajni postaji. Na programu so zamorske duhovne pesmi ter zamorske in indijske narodne pesmi. Dne 8. maja zvečer bo pel v radiu.

"Radio Ljubljana", list ljubljanske oddaje postaja s programom, pridobuje v svoji zadnji številki razgovor s pevcem Šubljem.

"Kako ste zašli na pot opernega pevača? V katerih vlogah ste nastopali v Ljubljani?"
O tem bi bilo predolgo natančno razpravljati, ker pot je bila pretežno do tja. Ko me je l. 1923. angžiral za opero tedanjih upravnih gledališč G. M. Hubad, mi je dal takoj za debut Chansoneteta v "Gorenjskem slavčku". Pel sem za časa angžurja v Ljubljani velike in majhne partije v 42 operah.

"Misel na Ameriko? Koncertiranje po Ameriki? Pomen za slovenske ljudi v Ameriki? Sodeb ameriške javnosti o naši pesni? Glasovi kritik o nastopih?"

Misel na Ameriko je prišla že v prvem letu ljubljanske angžurja. Držal sem jo bolj za sebe, ker bi se mi sicer smejali, da si črtnem kaj takega, kot so se mi mnogi pozneje, ko se je ta misel uresničila. V New Yorku me je bilo groza, ko sem pomislil, da bo treba iskati angžura med to ogromno maso ljudstva. Kar je prišlo slovenskih pevcev za mano, so imeli že kolikortoliko ugledno pot. — Prvi angžura je bil ameriški. Nato sem napravil samostojen koncert v New Yorku v pretežni večini s programom naše narodne in umetne pesmi in aranžiral s pomočjo raznih organizacij veliko koncertno turnejo, ki se je raztegnila do San Franciscina in ki sem jo zaključil zopet v New Yorku.

Namen koncertov za naše ljudi v Ameriki je bil, oživiti jim vsaj za par momentov zopetni spomin na domovino. Namen za široko ameriško javnost pa je bil, seznaniti jih z najlepšim, kar imamo Slovenci, to je naša narodna pesem.

Ameriška-sodba o naši pesmi je zelo lakavska; povsod so jo prešli z velikim navdušenjem.

Kritike o nastopih so zelo lepe; imam jih celo zbirko iz slovenskih, hrvaških, angleških in celo italijanskih listov, ki izhajajo v Ameriki.

"Kako se cenijo koncerti?"
Konzertov je tam mnogo in so po večini dobro obiskani. Znamenja, da se jih cenijo, v New Yorku sem večkrat prisostvoval polni simfonični koncertom na prostem. Udeležba je bila navadno 20 do 25 tisoč ljudi.

"Kako ste se začeli ukvarjati z zamorsko pesmijo?"

Zamorska pesem je edina glasba v Ameriki; ki se ji lahko reče, da je narodna. Ker ima tako živ ritmus, toliko občutja in lepote, me je privlekla, da sem se začel temeljiteje pečati z njo. Šel sem v kraje, kjer živi največ zamorcev, da sem jo natančno preučil in potreboval precej mešanje, preden sem se zvil v njihov ritem, kar je najtežje.

"Kako ste prišli na idejo koncerta v Milano in Berlinu?"

V Milano sem šel študirat. Ko je radio postaja po mojem profesorju izvedela, da imam zamorski program, me je takoj povabila za sodelovanje. Z veseljem sem sprejel. Velik križ pa je bil s pianistom, ker te pesmi imajo, kot sem že prej omenil, poseben ritem, ki se ga ne da dobiti kar čez noč. Da bi prišla v Milano gdnica Marica Vogelnik, katero sva že v Ljubljani nastudirala omenjeni program, je bil rok prekratek. Ona je ta ritem in način interpretacije s svojim muzikalnim čutom tako slajno pogodila, da sem za poznejši koncert v Berlinu zaprosil, da me spremlja, čeravno je tam na stotine pianistov.

Interesantno je bilo, da je program v Milano tako ugajal, da me je povabila agentura Tomas Grossi za koncert. Toda vmes je prišla nujna operacija, radi katere sem se odpeljal k špičja-

listu v Berlin in sem namestu v Milano privedel pozneje koncert v Berlinu, ki je bil navdušen sprejet od strani publike in kritike.

"Vaši nadaljnji načrti?"
O nadaljnjih načrtih pa rajši molčim.

Ljubljanski maj

Ljubljana, v maju 1930.

Dvorišča nekaterih hiš so se spremenila v vrtove. Prav za prav pa niso to vrtove, to je le nekaj zelenja, toliko, da je imelo maja je stalo na dvorišču dvoje golih dreves, pod njima je majhen obzidan bazenček, kamor je napeljan vodovod; iz cevi, ki je sredi bazena postavljena navpično, in iz katere curja poletni voda, ni bilo celo zimo nobene kapljice, bazenček se je posušil, in na dnu je ostalo blato in smetja. Trata krog bazena je bila videti poteptana, mrtva. Zato sta jo tako zimsko dvorišče, prav pripravo, da se skozi okno ozreš nanj, kadar si izmučen in žalosten pa bi rad videl še koga, ki je žalosten in utrujen. Tako mestno zimsko dvorišče je.

Potem pa se je začelo dvorišče spreminjati v vrt. Očistili so bazen in odprli vodovod, iz cevi je brizgnila voda v loku kviku ter strogolavila nazaj v bazen in ga počasi napolnila do odvodne odprtine, po kateri voda odteka. In iz cevi škropi voda in nikdar ne more napolniti bazena. Voda odteka sproti. Kapljica padajo tudi na ruše krog bazena in trava se osveži, zaseljeni v temno zeleno barvo in — barva plane še v drevesi. Popje se je napelo, počilo in v maju je pogladilo liste in že se med zelenjem svetijo bele sveče cvetov. Kostanja sta, ki rastejo na tem dvorišču in prineseta z vsakim novim zelenjem vsako leto nekaj dobrega in upajočega. Takih-le kostanjev srečaš sicer mnogo, a na tem dvorišču sta gospodinja, zavedata se svoje službe lepote, čenja pustega dvorišča, pod njima žubori sramežljivo vodomet iz preproste pločevinaste cevi. Dvorišče je postalo vrt. Pa je vse skupaj le nekaj zelenja.

Iz dvorišča je planilo v parke, planilo v Zvezdo in njene kostanje, planilo v Tivoli v gredice in drevede, v topole in tise v koštanje med šotore, kjer vrši svoje obrt brzi fotograf — "šnefotograf".

"Zanj pomeni maj sezono. Zanj pomenijo sezono majski nedeljski popoldnevi, tedaj, ko večina meščanov pohiti iz mesta na deželo, v bližnjo in malo daljno okolico, tedaj, ko ostanejo v mestu in na cestah le vojaki in služkinje in policisti ter kakšni izgubljeni ljudje, ki nimajo iti ne iz mesta, ne kam na obisk, doma pa ne zadržijo.

Ti popoldnevi so za "brzofotografa" sezona. Tedaj pride v šotor, ki ga je razpel pod tivolskimi kostanji, kaka služkinja ter se da fotografirati. Spredaj na šotoru si je ogledala razstavljene fotografije, gledala posnetke deklet, ki stojijo ob kakem stojalu, naslonjene nanj z roko, v ozadju pa je naslikano na platnu jezero in stopnice do njega. Vse to je zanjo tako lepo in kar neverjetno se ji zdi, da je vse to tako dosegljivo blizu — odgrne plahto in vstopi naravnost pred aparat. Postavi se k ozadju iz platna, oglati položijo sofo-roko na stojalo, na stojalu leži knjiga, napravi na željo fotografa prijazen obraz, a ti utrpne aredi poskusa, napravi se prijaznega in potem je slika tako trda, poteze tako odsekanke — vse drugače, kakor si mislila, ko si bil vstopil. Fotograf aka-če ves vnet nad svojim poklicem krog dekleta, krog aparata, zgrabi potem gumijevo kroglo, opozori dekleta, naj pazi, pozor, e-na, dve, tri — in stisne kroglo ter se vlijudno zahvali: Hvala. Dekletu je laže, oddahne si, postavi se kak hip nepremično in gleda, kako fotograf umiva njeno sliko v okrušenem lavoru, kako jo potem obriše v brisačo in z elegantno kretnjo — le rokav je tako oguljen in celo raztrgan — izroči sliko dekletu. Prav le-po je "izpadlo" — pravi še, vzame njeno sliko z njenih rok znova ter jo drži od sebe ter kaže njej. To poteze, a? — pravi in se z narejenim zadovoljnim na-

smehom čudi sliki. Potem postane služben, izroči sliko dokončno ter zahteva toliko in toliko dinarjev.

In tako gre popoldne. Prihajajo služkinje, same in z vojaki. Slikajo se posamič ali s fantom skupaj, ona sedi na stolu pred jezerom, on pa stoji ob njej in ob sebru ter z levico tišči pred se star srbski bajonet, mora se videti, da ima bajonet, da je vojak, večje prikrje raztrgano mesto bluzinega roba, z dlanjo pokrije luknjo v bluzi, napravi prijazen obraz kakor zahteva in želi fotograf in — In potem je slika že v lavorju, obrisana v brisačo, že jo drži dekleta v rokah, on pa samozavestno plačuje. Nekaj človek že mora tvegati, da so takele majske nedelje vsaj malo lepe za to vojaško ljubezen pod tivolskimi kostanji v mlačnih sencah majskega solca.

In potem se spomni, da stane avto, ki prevozi celo Šiško samo en dinar za osebo, da vozi v cirkaku po vseh šišenskih ulicah in da je šofer silno prijazen, pa povabi služkinjo še na "en izlet z avtom." Da, šofer je prijazen, toda ne napram njemu, ki ga jedva opazi, pač pa napram drugim meščanom, ki jih vprašuje, kako kaj žive in da bo že še bolj sčasoma tudi za nas in vas — pa je tudi to dobro, poslušati, kako domače je vse to in kako kar tako mimogrede vodijo pogovore.

A vse to, zeleni drevoredi, cvetoči parki, solnce in drugo, vse to ni tako važno in lepo. Lepo je to, da so ozeleneli kostanji po mračnih dvoriščih mestnih hiš, da so se odeli v zelenje, ki svetli, in da pod njimi curkajo majhni vodometi. Taka dvorišča so dobra.

Izseljenska liga ustanovljena

Pred tednom dni se je vršil v Ljubljani ustanovni občni zbor Izseljenske Lige, ki naj vzdržuje stike z našimi izseljenci in ki naj jim nudi pravno in vsako drugo pomoč, bodisi ob priliki njihovega obiska domačih krajev bodisi da odhajajo v tujino — sploh bi društvo, ki se nanj lahko obračajo izseljence v vsaki priliki za nasvete in pomoč. Bo naj nekaj most čez lužo.

V pravilih Izseljenske Lige je razložen namen Lige tako-le: vzdržuje naj stike z izseljenci izven domovine, zlasti pa naj a) vzdržuje pisarno, ki bo v izseljenskih vprašanjih brezplačno dajala nasvete in informacije in bo posredovala v vseh primerih med izseljenci in domovino;

b) prireja naj poučne tečaje, sestanke in predavanja o deželah, kamor se Slovenci izseljujejo ter v primeru potrebe izdajati v te namene tudi svoj list.

Pravila Izseljenske Lige je ban dravske banovine potrdil in 24. aprila se je zvečer v posvetovalnici Zadrzne banke vršil občni zbor, ki so se ga udeležili predvsem naši delavci — zadrzniki. Občni zbor je otvoril s. France Vilhar, ki je razložil namene Lige in njeno dosedanje delo in delo v bodoče. Zadrzniki debatirajo in stavijo razne predloge, kako delo voditi najbolje, nakar je bil izvoljen ta-le odbor: Za predsednika Anton Kristan, podpredsednika France Vilhar, za tajnika Cvetko Kristan in Mile Klopčič, za blagajnika Drago Malovrh ter dvoje odbornikov: V nadzorstvo so bili izvoljeni as. Kobler, Vrhuc, Selan. Pretnar, Očko in Hleba.

Pisarna Izseljenske Lige je v prostorih Zadrzne banke (Miklošičeva 13). Nanjo se je obračati vsem, ki žele dobiti kakšno informacijo in navodila. Rojaki, zlasti naši somišljeniki, naj se ob vsakem prihodu v domovino zvaško željo in vprašanjem obračajo na Ligo, v vsem jim bo šla na roko.

Zapomnite si naslov: Izseljenska Liga, Ljubljana, Miklošičeva 13.

Šmarnica ubija ljudi. — Šmarnica, vino iz neepljene trte, zahteva vedno svojih žrtv. Zadrnja leta se je šmarnica mnogo razširila po Stajerski in po zagrebški okolici, po hrvaškem Zagorju, kjer so posledice tega upravnega strašne. — Posestnik Meglič iz Bolehne je podlegel šmarnici. Imel je svoje gorice pri Sv. Duhu na Stari gori, kamor je pogosto hodil pit lastni pridelek šmarnice. Pred kratkim ga je obkalel njegov sin, šla sta v gorice, seveda in tamkaj sta ga poštono začela "čukati". Največ šmarnico. Pila sta, dokler ni posestnika Megliča zadela kap in je ostal na mestu mrtve.

Frigid:

VENTILATOR

To vam pa povem — tako smešno zime res še nisem doživel, kakršna je letos. Dež, blato, mlake na cestah, sneg, pest solca, dež — avtomobil pa brez konca in kraja drvsjo mimo in škropijo po vas, ki nas je Bog pot od zibelke do krste prehodil pot od zibelke do krste prehodil peš. Ej, ta-le vremena ne dajo slutiti nič dobrega, ljudje takoj od začetka resda nič ne rečejo, toda z vsako kapljico blata, ki kane nanje, raste nejevolja v njih, samo malo še, pa bodo imeli dovolj. Prav danes sem srečal prijatelja, ki hodi v gimnazijo, pa sem ga vprašal, kakor se spodobi: Kako je kaj? — Moj Bog, mi je odvrnil, ali je to kak red, ali ima človek kaj od takele zime? Samo to je dobro, da sem tedaj, ko je bilo malo mraza, šel in sem "prešprical" štiri dni, sicer bi letos niti za par dšaljev ne prišel na led. In kaj sem hotel, moral sem vzeti kar štiri dni, samo za nekaj ur ali, recimo, za en dan bi mi v šoli ne verjeli, da sem bil bolan. — Da, v prečudne zmede peha ta letošnja zima ljudi. Vzemimo samo trgovce s kurivom. S seвера so si obetali bogat val mraza, napolnili so si skladišča, dali so v časopise, kdaj da pride ta njihov val, in so pozvali vse ljudi, naj se založijo za zimo. No, in nazadnje? S seвера ni prišlo nič, ljudje so res svoje zadnje prihranke vtaknili v premost in drva, toda zdaj so preakrabljeni akoraj do prihodnjega leta in doleže — ej, dolej bo morda še zdavnaj vse po starem, vse v redu in prav.

V Gradišču me je dohitel avto, v teni ulici se nisem imel kam ogniti, in me je okropil od vrha do tal. Da, da, sem si mislil na tistem, tako-le je zdaj, ob poslednji trohici veljave je človek. Avtomobil, tako-le pišejo časopisi, avtomobil je najidealnejša oblika, prometa za bodočnost. In nikjer instance, kamor bi se človek pritožil. Samo nauk, ki sem ga zdavnaj nekoč prejel od matere: da naj nikar nikoli svežega blata ne brišem s hlač — ta nauk je bil vse, česar sem se mogel dobrega spomniti tam v Gradišču.

Stopil sem na ulico, šel sem počasi dalje, pogledal sem za odbeglim avtobusom, pa se mi je na mah spet razjaplil obraz. Jaz sem že tak — na nikogar ne morem dolgo kuhati jeze. Na strehi avtobusa se je vrtil ličen, majhen, idračast ventilator. Moderna tehnika je kakor rafinirana dama, ona ve, s kakšnimi sredstvi se osvajajo srca ljudi, ona ne ustvarja samo silnih lokomotiv in aeroplanov in raketnih avtomobilov, ona gre in na vsako veliko stvar nadene še kaj malega, vsega — za otroka, ki je v ljudeh. Ti-le ventilatorji na naših mestnih avtobusih so res nekaj tako vsega, že sami na sebi se skoraj dovolj, da jih človek pogleda, pa pozabi na vse in je v dobro volje.

Ventilator je pač ena tistih iznajdb, o katerih se ne da reči, da bi jih odkril današnji čas, če bi ne bile že zdavnaj odkrite. Meni se zdi, da ljudje dandanes nič več ne dihaajo tako na široko in tako iz dna, kakor so morali včasih, nič več nimajo smisla za tisto prostost in razmah, ki je zanj sleherni dihla življenja vreden svoje cene. Dandanes ni več tako, da bi si ljudje kamne valili s svojih arc, menda jih je Bog premočne napravil ali kaj, čisto mirne duše lahko vse prenesejo, ne dajo ža besede od sebe in gredo mirno dalje. Človek ne sme biti premočan, pa tudi predober ne sme biti — dober človek bo na svetu prav zagotovo premagan.

Včasih, ko sem bil še majhen — to se pravi: še bolj majhen, kakor sem zdaj — še nisem vedel, kakšen opravke ima v življenju ventilator. Sicer pa mora biti tudi odraslih, velikih ljudi, ki le bore malo vedo o njem — da, tako malo znana je ta stvar, da niti domače besede nimamo zanjo. Pri nas v Trbovljah smo jo včasih izgovarjali: vintilatar in smo vedeli samo, da ljudem, ki delajo globoko v jamah, pomaga do zraka. O troci pa so čudežen svet — v vse bi radi vtaknili svoje drobne roke, vse bi radi obrnili ma-

lo drugače, kakor gre, vse bi radi potrl, da, neki čuden uničevalen nagon je v majhnih ljudeh. Ko smo hodili po premočju v štirih, smo prav radi počivali ob vhodih v jame — nekateri so bili tedaj, pred petnajstimi leti, še zelo preprosti in skromni — in včasih se nismo mogli vzdržati pa smo šli, zaprli željezo vrata in prisluhnili, kaj bo za njimi, potem pa nas je bilo groza, uprli smo se ob nje in smo jih mukoma spet izvlekli na stečaj. Sami pri sebi smo se na tistem bal, da utegnemo morda zadušiti nekaj ljudi, miru nam pa le ni dalo, da se ne bi malo poigrali — ah da, nekaj vsega in smešnega so otroci v svojih strasteh in strahih.

Zdaj živim povečini v mestu, mnogo svojega življenja presemim v zaprtih prostorih. Včasih posedim v kavarni, včasih stopim v gostilno. To vam rečem, ponekod je še tak zrak, da se ne da prestajati, poln vseh mogočih in nemogočih vonjev, človek pa pride, sede meni nič, tebi nič, si naroči kaj malega in se skloni nad časopis, da bo čital: "Vloga aeroplanov v severni Kanadi." Toda Bog je dober in je človeka ustvaril tako, da mu je zmerom samo od začetka težko, češ čas pa se povsod privadi in lahko živi kjerkoli in kakorkoli. In nazadnje — lokal, ki mu je do tega, da bi bil štet za boljše, zmerom poskrbi za ventilacijo.

Pri nas na deželi je menda še zdaj navada, da se kmetje proti mrazu zavarujejo tako, da špranje v oknih zakazujejo z žagovino ali s kako drugo stvarjo. Toda neke sem čital, da je vse to prikladevanje napol zaman — izmena zraka v zaprtih prostorih da je skoraj nepremagljiv naravni zakon. Zaprite vrata in okna, zabijte vse špranje — skozzi pore v zidu da se vam bo v hišo prikradel zrak. Poglavitna je, sem čital, razlika temperature v hiši in zunaj; takih razlik pa, če se ne motim, nikoli nihče ne bo spravil s sveta.

V naravi je vse tako urejeno, da mora vsakdo živeti v svojem: riba v vodi, človek na zraku. Nekdo je dognal, da morajo za človeka, ki v kakšni epidemiji leži v bolnici bolan, vsako uro stopetdeset kubičnih metrov zraka dobiti potem ventilacije. Glejte, tako lahko je zdravniku, za bolnika najti recept.

Težko pa je človeku, ki se bi je sredi življenja.

Cramton izgubljen blitko

Washington, D. C. — Poskus kongresnika Cramtona, ki je skušal preprečiti apropiacijo \$665.000 za življenske potrebe indijanskih otrok, ki žive na vladnih rezervacijah, se je izjalovil. Cramtonova predloga je natočela na veliko opozicijo v senatu, ki je vztrajal, da kongres določi za oskrbo vsakega otroka 37 centov na dan za hrano in 342 na leto za obleko. Proti Cramtonovi predlogi so nastopile razne organizacije in to je bil vzrok, da je bila poražena.

Največja ameriška vas ima 63.819 prebivalcev

Chicago. — Oak Park, čikaško predmestje, je še vedno vas (village), ki je vsakor največja v deželi. Tam so našli 63.819 prebivalcev; pred desetimi leti jih je bilo 39.858. Hammond, jeklarsko mesto v Indiani, ima 64.104.

V trgovini

Gospod: Imate damsko nogavice?

Prodajalka: Za gospo — so-progo — ali pa sme biti kaj bolj-šega?

Od kdaj se ne vsekujejo v roko?

Uporaba žepnega robca je postala za človeka naših dni tako sama po sebi umevna stvar, da vobče nihče več ne misli na to, kako je bilo nekoč drugače v tem oziru. A tudi žepni robec ima svojo zgodovino, ki je prav zabavna. Smešna se nam vidi misel, da je bil žepni robec neznani patricijkam v starem Rimu, knezom in knezinjam renesance nemških plemenitašev, ki jih je opeval Walter von der Vogelweide in drugim. In vendar je zgodovinsko dokazano dejstvo, da je bilo to, kar imenujemo danes žepni robec, še pred štiri sto leti čisto neznan predmet. In še več! Praktično uporabljane robce je prišlo v rabo šele pred jedva poldrugim stoletjem; dotlej so smatrali robec za lišp.

V začetku šestnajstega veka je propagirala neka Benečanka nov modni predmet, ki ga je krstila za "fazolette". Francozinje so takoj planile po tej novotariji in so si dale delati robce iz najdražjega, cenejšega blaga bogato izvezene, ki so bili zavoljo tega tako dragi, da so si jih lahko privoščili le najimovitejši ljudje. Vsekakor je bil robec luksuani predmet, kakaj izpričano je, da ni imel tedaj še nobene praktične vrednosti. Nosili so ga v roki ali pa ob pasu kot dobrodošlo igračko. Tako je postal robec sčasoma čedalje dragocnejši predmet. Sicer je pisal Jean Sulpice l. 1545. v svoji knjigi "Liberellus de moribus in mensa servandis": "Če se vsekujejo, ne smeš tega storiti z rokami, ampak v robec". Tudi Erasmus Rotterdamski se je zavzel za robec, ki je zapisal, da je "vsekovanje v robec nad vse dostojna reč". Kljub temu pa so smatrali to novost za naravnost prekuško zadevo v predpisih, tičočih se bontona in so ljudje rajši soglašali z nazori Montaignea, ki je bil močno nasproten temu, da bi se dale izločevanju iz nosa kakšne predpavice in da bi se nos čistil s blagom, v katerega bi se ljudje vsekovali. Tako je ostalo pri dobri stari navadi in ljudje so se še dalje vsekovali s prsti, pri čemer so pazili samo na to, da so opravičali ta posel z levico, kakaj z desnico so nosili jed v usta. Gorje onemu, ki se je pregrešil zoper bonton in je nesel v družbi robec k ustom ali celo k nosu! Gorje mu, ki bi se drgnil samo imenovati ta ominoven predmet z imenom. Tega niso smele storiti niti igralke na odru, celo ne tam, kjer jim je kaj takega predpisovala vlaga.

V srednje Evropo je prišel robec, ki so ga po njegovem italijanskem imenu imenovali "fazolette" šele l. 1564. Takrat se je prvi pojavil med nemškimi knezi, plemenitaki in imovitimi meščani. Ljudstvu pa je bila raba robca zabranjena, kakor izhaja iz nekega draždanskega predpisa v l. 1595. V mnogih nemških mestih (v Monakovem, Magdeburgu in drugod) so celo imeli posebne predpise, kdo sme kupiti robec in koliko mora plačati zanj (merilo je bila vedno družabna stopnja). Cena robcev se je seveda čisto menjavala, ker so bili zelo podvrženi modi. Kraljica Marija Antonieta je morala plačevati za svoje robce po 20 do 25 liver, v našem denarju torej po kakšnih 86 do 114 dol. in še ni pri tem upoštevana kupna moč denarja med tedanjimi časi in sedanjo dobo. Napoleonova žena, cesarica Jožefina, pa je plačevala samo 80 do 100 frankov za kos. Tej ženski tudi štejejo v poglavitno zaslugo, da je uvedla robec za vsekovanje. Ta trditve ni zgodovinsko dokazana, vendar je gotovo, da je bi-

la Jožefina prva, ki si je upala približati robec v izbrani družbi k ustom. In še vzrok za to je interesanten! Jožefina je imela zelo grde zobe, ki si jih je zakrivala z robecem.

Ce je dotlej veljalo, da je neapodobno vsekovanje v robec, je mahoma postalo "apodobno", da so se ljudje zelo glasno vsekovali. Pri tem so posnemali glas trobente ali predenje mačke, kakor opisuje de la Masangere. Šele ko je postal robec vsakdanji predmet, je prišel ob veljavo kot lišp in so ljudje tudi opustili razkosno opremo ter so se prilagodili glede oblike in načina njegovemu novemu namenu.

Vzajemna pomoč v prirodi

Med najnovejša spoznanja življenjske vede spada, da dopolnjuje medsebojni boj za obstanek — vsaj v kraljestvu živali — "medsebojna pomoč". Pokazalo se je, da negujejo druge živali bolne živali, da redijo slepe živali in sicer trajno, da se porabi v kraljestvu živali vsaka iskrica razumnosti za omojitev prirodne neenakosti in da se s tem preprečuje iztrebitev manj sposobnih posredcev prav tako kakor v človeški družbi, ki jih je varovala že na primitivni stopnji s organiziranjem sorodstvenih skupin in z ustanovo krvnega prijateljstva, v srednjem veku z dobrodelnimi ustanovami in čehi, v modernem času z organizacijo držav in vzbujanjem socialnega čuta.

Boj za obstanek je tudi v rastlinakem avetu le izjema; prilagoditev, združitev, vzajemna pomoč je tudi tukaj pravilo. S tem ne nastajajo samo nerazdružljive skupnosti kakor pri lišajih, ki jih tvorijo glive in haluge, temveč eno podpira v prostem življenju drugo, od katerega ima poleg kakšne škode tudi razne prednosti. Takšno razmerje obstoji n. pr. med drevesi in mahovi: Drevesa odtegujejo s svojimi listi mahom sicer svetlobo — temu se ti prilagodi in se nauče prenašati; toda drevesa jim nudijo tudi izvrstno obrambo pred žigom solncem in jih varujejo izsušenja. Mahovi sami pa nudijo drevesom vodne zaloge v svojih rušah, brez katere ne bi mogel trajno obstojati noben gozd. Mahovi in drevesa se tedaj ne borijo med seboj, temveč se podpirajo.

Kjer rastejo rastline v medsebojni gosti zmešanji tam bomo našli na dejstvo, da se listi med seboj ne tlačijo, temveč da tvorijo "mozaiko" in sicer ne samo iste vrste, temveč različnih vrst: Položaj ob živi meji ali ob robu potokov ni n. pr. takšen, da bi veliki, okorni listi kislice ali repuha počasi prevladovali in izpodrinjali rastline s tanjšim listjem, n. pr. slezenie ali krvavega korenja in mialekov — temveč nasprotno: rastline se izogibajo takšnim borbam za prostor na solcu s tem, da se poponejo kakor krvavo korenje iz goščeve zatamnjenosti listov ali da splezajo s pomočjo vitic v svetlobo ali da podaljšajo od slučaja svoje rečje tako, da pride vsak posamezen list vendarle do luči. Ali pa, da po potrebi spreminjajo obliko svojih listov, kakor opazujemo to pri bršljanu. Zgoraj, v svetlobi, ima bršljan zaostrene, jajčaste liste, spodaj v senci pa poganja znane, v troje razdeljene oblike. Preiščite za poskus, recimo ob robu kakšnega gozda, kako skušajo posamezne rastline z različno rastjo izenačiti nedostatke svetlobnih prilik. Ne boj, temveč prilagoditev s svojimi pripomočki, posebnimi organi in smiselno ravnanje go-podujeta v prirodi. Boj je šele zadnji izhod, če so vsi drugi rekli.

Senatni odsek za razrešnje zadev in vladni funkcionarji pri razločevanju o ljudskih pogodbah, katero bo senat zavrgel ali sprejel. Pri mizi sedijo s leve na desno: Državni tajnik Simmons, senatorji Gillett, Johnston, Borah, Walsh (Mont.), Robinson, Swanson, Reed in George. V ozadju stoji: Mornarični tajnik Adams, senatorji Harrison, La Follette, Vandergerg, admiral W. Pratt in senator Pittman.

